

УДК [349.414+347.787](477)

В. Ю. Малий

*Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара*

**ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ:
СТАН ТА ПРОБЛЕМАТИКА
ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ**

Розглядається сучасний стан юридичної регламентації органічного виробництва в Україні, обґрунтовується необхідність удосконалення правового регулювання у сфері екологізації виробництва товарної сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: органічне виробництво, правове регулювання екологізації виробництва товарної сільськогосподарської продукції.

Рассматривается современное состояние юридической регламентации органического производства в Украине, обосновывается необходимость усовершенствования правового регулирования в сфере экологизации производства товарной сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: органическое производство, правовое регулирование экологизации производства товарной сельскохозяйственной продукции.

This article reviews the current state of legal regulation of organic production in Ukraine the necessity of improving the legal regulation of the ecological production of marketable agricultural products.

Key words: Organic production, legal regulation of ecological production of marketable agricultural products.

У період із 2000 до 2010 р. в Україні спостерігається катастрофічне руйнування сільськогосподарських угідь та зниження родючості ґрунтів – основного джерела створення продовольчої безпеки країни та добробуту сільського населення. Інтенсивність процесів руйнування і деградації ґрунтів унаслідок використання застарілих аграрних технологій та недотримання фундаментальних законів і правил сільськогосподарської діяльності досягла небезпечного для економічної стабільності держави рівня.

На сьогодні сільськогосподарське виробництво України здебільшого є збитковим, а майже вся сільськогосподарська продукція та продукти харчування, що виробляються, не відповідають європей-

ським і світовим стандартам якості й безпеки. Це, у свою чергу, призводить до зменшення експортного потенціалу країни, занепаду сільських територій, до високого рівня захворюваності та смертності населення [3].

Отже, питання запровадження докладної правової регламентації органічного виробництва в державі є, на наш погляд, одним із найактуальніших та має не тільки правове, а й економічне, політичне, соціальне значення. На жаль, фундаментальні правові дослідження з даної проблематики в Україні майже повністю відсутні. Але економічні, екологічні та виробничо-сільськогосподарські аспекти запровадження органічного виробництва в нашій країні було висвітлено в роботах вітчизняних економістів-аграрників Р. М. Безуса [1, с. 123–125], С. Г. Корчинської [3, с. 58–65], Є. В. Милованова [4, с. 96–105], О. В. Ходаківської [3, с. 5–65] та ін.

З урахуванням викладеного визначені завдання цієї статті: 1) на основі попередніх досліджень окреслити загальні засади та ідеї органічного виробництва; 2) виявити стан та динаміку врегулювання відповідних правовідносин на законодавчому рівні; 3) висловити пропозиції щодо розглянутих питань.

Ідея органічного виробництва (землеробства – Organic Farming) полягає в повній відмові від застосування ГМО, антибіотиків, отрутохімікатів та мінеральних добрив. Це сприятиме підвищенню природної біологічної активності ґрунтів, посиленню їх відновлювальних властивостей, відтворенню балансу поживних речовин, нормалізації діяльності живих організмів, приросту гумусу і як результат – збільшенню врожайності сільськогосподарських культур.

Результатом органічного виробництва має бути екологічно безпечна продукція, вільна від ГМО та невластивих продуктам харчування хімічних елементів. Ідея органічного землеробства є популярною в багатьох країнах світу, у тому числі в Європі. Розвитком органічного руху в Україні займаються Федерація органічного руху України, Асоціація «Чиста Флора», Об'єднання «Полтава-органік», Міжнародна громадська асоціація учасників біовиробництва «БЮЛан Україна», Клуб органічного землеробства, Спілка учасників органічного агровиробництва «Натурпродукт» та багато інших організацій.

У 2007 р. було створено перший український акредитований сертифікаційний орган «Органік стандарт», який проводить сертифікацію органічного виробництва в Україні. 10 жовтня 2009 р. у Львові Федерацією органічного руху України у співпраці з FiBL, за

підтримки Міністерства аграрної політики України та Львівської міської Ради було організовано Перший всеукраїнський ярмарок органічних продуктів. Другий ярмарок було проведено Федерацією органічного руху України теж у Львові 9 жовтня 2010 р., а 15 жовтня 2011 р. вже Третій ярмарок відбувся в Києві. Федерація органічного руху України розпочала роботу щодо проведення наступного ярмарку у 2012 р. [6].

21 квітня 2011 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про органічне виробництво». Документом визначалися правові, економічні, соціальні та організаційні основи ведення органічного сільськогосподарства, вимоги щодо вирощування, виробництва, перероблення, сертифікації, етикетування, перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції та сировини. Закон, зокрема, містить положення, відповідно до якого органічна продукція повинна відповідати вимогам, установленим для такої ж продукції, виробленої конвенційним (неорганічним) способом. Згідно з цим документом виробництво мало вважатися органічним лише після отримання відповідного сертифікату на виробництво органічної продукції і проводитися виключно з органічної сировини, яка відповідає вимогам цього закону. Відповідно до документа в органічному виробництві мало бути заборонено використання ГМО, похідних ГМО і продуктів, вироблених з ГМО, як харчових продуктів, кормів, технологічних добавок. Заборонялося також застосовувати хімічні препарати захисту рослин і добрива, іонізуючу радіацію для обробки органічних харчових продуктів, кормів або сировини, яка використовується в органічних харчових продуктах або кормах. Закон було прийнято з вилученням із його тексту положень про фінансування виробництва органічної продукції за рахунок державного бюджету. Цей документ мав набути чинності з 1 січня 2012 р. За даними сайту Управління комп'ютеризованих систем Апарату Верховної Ради України, згадану версію Законопроекту (№ 7003) було подано на розгляд ВРУ 19 липня 2010 р. народними депутатами України Ю. О. Литвином та М. В. Томенком. Результати голосування щодо проекту вищезгаданого Закону були такими: за – 286 голосів, проти – 0, утримався один депутат (Р. В. Ткач), не голосували 96, усього – 383[2].

20 травня 2011 р. Президентом України Віктором Януковичем ухвалений Верховною Радою Закон «Про органічне виробництво» було відхилено й повернуто з його пропозиціями для повторного розгляду до парламенту.

Серед основних зауважень Президента привертають увагу такі:

- ухвалена версія Закону «не запроваджує комплексного законодавчого регулювання підприємницької діяльності у сфері органічного виробництва, врегульовує здебільшого питання розподілу повноважень між органами виконавчої влади у цій сфері. Основна ж маса питань, що мають принципове значення для організації і здійснення органічного виробництва, за Законом має бути врегульована підзаконними актами». При цьому Законом, що надійшов на підпис Президенту, не визначено жодних основних вимог чи критеріїв, якими Кабінет Міністрів України має керуватися при встановленні таких правил органічного виробництва;
- у Законі відсутнє визначення критеріїв та нормативних показників придатності угідь, що також унеможливить належну реалізацію Закону на практиці і що, власне, не відповідає конституційним нормам підприємництва в Україні;
- запропонованим Законом чітко не визначаються відповідальність та компетенція різних органів влади та контролю щодо сертифікації органічного виробництва. Так, наділення центрального органу виконавчої влади та Кабінету Міністрів України однаковими повноваженнями може призвести до ситуації, коли відповідні форми сертифікатів і сертифікаційних рішень буде затверджено і центральним органом виконавчої влади з питань аграрної політики та продовольства, і Кабінетом Міністрів України, а оператори органічного виробництва не знатимуть, актом якого органу керуватися [7].

Підсумовуючи викладене, Президент дійшов висновку, що Закон, який надійшов на підпис, не забезпечує системного вирішення всього комплексу питань у сфері органічного виробництва, не відповідає Конституції України, Законам України «Про Кабінет Міністрів України», «Про підтвердження відповідності», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», Декрету Кабінету Міністрів України від 10 травня 1993 р. № 46-93 «Про стандартизацію та сертифікацію», а тому не може бути підтриманий [7]. Отже, з урахуванням наведених зауважень Закон України «Про органічне виробництво» було відхилено, а 8 вересня 2011 р. знято з розгляду.

Прикро, але є фактом, що розробка і прийняття нового Закону про органічне сільськогосподарське виробництво є справою досить довгого часу. Але, урахуовуючи цінність української землі як осно-

вного національного багатства та конституційні гарантії щодо її особливої охорони державою, слід наголосити, що докладна правова регламентація органічного виробництва в Україні є нагальною потребою та сферою економічних, правових і соціальних інтересів держави. Тому вважаємо за необхідне висловити загальні пропозиції щодо прискореного та більш детального розгляду нового проекту Закону про органічне виробництво у співпраці з аграріями, економістами, правниками.

Бібліографічні посилання

1. **Безус Р. М.** Проблеми фінансового забезпечення підприємств з виробництва органічної продукції в перехідний період / Р. М. Безус // Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні : зб. наук. пр. / за ред. Ю. О. Лупенка, О. В. Ходаківської. – К. : НЦЦ ІАЕ, 2011. – С. 123–125.
2. Висновок Головного науково-експертного управління 31.05.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
3. **Федоров М. М.** Концепція Державної програми розвитку органічного виробництва в Україні // Розвиток органічного виробництва / М. М. Федоров, О. В. Ходаківська, С. Г. Корчинська. – К. : НЦЦ ІАЕ, 2011. – С. 115.
4. **Корчинська С. Г.** Економічне стимулювання екологізації сільськогосподарського землекористування: методологічні підходи / С. Г. Корчинська, О. В. Ходаківська // Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні : зб. наук. пр. / за ред. Ю. О. Лупенка, О. В. Ходаківської. – К. : НЦЦ ІАЕ, 2011. – С. 58–65.
5. **Милованов Є. В.** Українські органічні продукти: перспективи на внутрішньому та світовому ринках / Є. В. Милованов // Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні : зб. наук. пр. / за ред. Ю. О. Лупенка, О. В. Ходаківської. – К. : НЦЦ ІАЕ, 2011. – С. 96–105.
6. Прогрес органічного руху в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.organic.ua.
7. Пропозиції Президента України до 20.05.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.

Надійшла до редколегії 01.06.2012 р.